

Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap

Jaarverslag 2008

Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap

Postadres: Postbus 80123, 3508 TC Utrecht
Bezoekadres: Heidelberglaan 2, 3584 CS Utrecht
Telefoon: 030 253 4056
Fax: 030 253 5523
E-mail: info@knag.nl
Website: www.knag.nl

Inhoud

Inhoud	3
Woord van de voorzitter	4
1. Organisatie	5
1.2 Bestuur en ereleden	5
1.3 Bureau, archivaris en kaarten / atlasbeheer	5
1.4 Bijzonder hoogleraar onderwijsgeografie	6
1.5 Onderscheidingen	7
2. Activiteiten in 2008	9
2.1 Onderwijs	9
2.2 Lezingen, studiedagen en congressen	12
2.3 Excursies	13
2.4 Overige activiteiten	14
3. Publicatie en periodieken	15
3.1 Geografie	15
3.2 Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (TESG)	16
3.3 Nederlands Geografische Studies (NGS)	18
3.4 Geographical Studies of Development and Resource Use	18
3.5 Overige publicaties	19
Bijlage I KNAG-leden en abonnees, 2007-2008	20
Bijlage II Afdelingen, commissies en regionale kringen	21
Bijlage III Overzicht redacties	23
Bijlage IV Activiteitenoverzicht 2008	24
Bijlage V Persoverzicht 2008	26
Bijlage VI Verzonden persberichten 2008	28

Woord van de voorzitter

Het jaar 2008 is vooral een jaar van continuering van eerder in gang gezette ontwikkelingen. Het nieuwe HAVO-VWO-programma werd in 2008 voor het eerst de basis voor het eindexamen. Het advies voor het nieuwe VMBO aardrijkskundeonderwijs is begin 2008 aan het Ministerie OCW overhandigd. Beide programma's zijn breed gedragen door het onderwijsveld na uitgebreide consultatie. De omslag van het VMBO-advies naar examendoelen wordt in 2009 gemaakt, met de verwachting dat het nieuwe VMBO-examen in 2013 kan plaatsvinden. Zo worden vele leerlingen van het voortgezet onderwijs adequaat geïnformeerd over de vele sociale en fysieke ontwikkelingen, die in hun ruimtelijke context zowel ver weg plaats vinden, maar soms ook om de hoek of in hun eigen woongebied. Aardrijkskunde vormt daarbij een essentiële schakel in de opstap naar goed wereldburgerschap.

Ook rond het basisonderwijs zijn er vele KNAG-activiteiten: de Pabo-netwerkdag en de GeoWeek zijn uitgegroeid tot een succes. Hoogtepunt van het jaar blijft de KNAG Onderwijsdag die in 2008 in het teken stond van 'Het Jaar van de Aarde'. Samen met de zogenaamde SAMSAM bijeenkomsten vormen zij belangrijke ontmoetingsgelegenheden voor formele en informele vormen van bijscholing en netwerkvorming.

Wetenschappelijke publicaties in de vorm van artikelen en proefschriften vormen een andere lijn van continuïteit, waar het KNAG trots op kan zijn. Het tijdschrift Geografie vormt daarbij een belangrijk middel, waarin actuele geografische ontwikkelingen en interessante wetenschappelijke vraagstukken op een zeer toegankelijke wijze worden gepresenteerd.

Een deel van het KNAG-bestuur heeft eind 2008 afscheid genomen vanwege de maximale bestuurstermijnen. Met veel inzet en enthousiasme hebben deze leden zich de afgelopen jaren ingezet voor het KNAG, waarvoor nogmaals veel dank.

Veel dank gaat ook uit naar het KNAG-bureau dat immer met te krappe middelen in relatie tot hoge ambities op vaardige wijze het KNAG de stevige organisatiebasis doet behouden die nodig is om kwaliteit te blijven leveren.

Marijke van Schendelen
Voorzitter KNAG

Het bestuur van het KNAG: Pim Beukenkamp, Harry van der Berg, Marijke van Schendelen, Sako Musterd, Hans Palings, Lilian Bosten en Jaap Renkema

1. Organisatie

Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) is er voor alle geografen in Nederland en voor diegenen die zich met het vakgebied geografie (aardrijkskunde) verbonden voelen. De vereniging is opgericht in 1873 en telt nu zo'n 3.300 leden. Vroeger was het KNAG vooral bekend vanwege haar expeditie naar onbekende gebieden. De website www.knagexpeditie.nl geeft een interessant beeld van een achttal expeditie uit de periode 1877–1959. Het KNAG beheert nog steeds een archief met duizenden authentieke kaarten, originele expeditie-uitrustingsstukken enz.

Het moderne KNAG richt zich op de promotie van het vakgebied, dienstverlening voor leden en het fungeren als ontmoetingsplatform voor het uitwisselen van ideeën, informatie en ervaringen. Het KNAG vormt het belangrijkste netwerk voor geografen en geografie in Nederland. Iedere geograaf heeft belang bij een grotere bekendheid en positieve beeldvorming van de geografie en haar beoefenaars. Denk aan de positie van geografen op de arbeidsmarkt, versterking van het vak aardrijkskunde in het onderwijs of inbreng bij maatschappelijke onderwerpen zoals duurzame ontwikkeling, klimaatverandering, milieu en natuur, erfgoed, bewoning, verkeer en vervoer, ruimtelijk ordening en openbaar bestuur. Denk ook aan het benadrukken van het belang van aardrijkskundige (voor)kennis voor bestuurlijke en internationale vervolgoopleidingen, voor het optimaal functioneren als burger in Nederland, Europa en rest van de wereld en voor maatschappelijk, economisch en innovatief belangrijke sectoren als energie, landbouw, water, infrastructuur, bouw, mobiliteit, navigatie en aardobservatie, multinationalaal ondernemen en internationaal zaken doen.

Via de bekende KNAG-tijdschriften *Geografie* en *TESG* en andere publicaties blijven leden op de hoogte van actuele ontwikkelingen in het vakgebied. Via bijeenkomsten, lezingen, studiereizen etc. worden contacten onderhouden met vakgenoten, werkzaam in een groot aantal sectoren en organisaties. Tenslotte profiteren leden van aantrekkelijke kortingen op studiedagen, literatuur, atlanten, globes enz.

1.2 Bestuur en ereleden

Ereleden

mw. dr. S.E. Steigenga-Kouwe

Bestuur

De samenstelling van het KNAG bestuur in 2008 is op enkele posities gewijzigd.

mw. dr. M.C. (Marijke) van Schendelen	voorzitter
drs. G.B.M. (Harry) van den Berg	penningmeester (afgetreden per 28-11-2008)
drs. L.J.O.F. (Leon) Busschops	penningsmeester (per 28-11-2008)
mw. drs. L. (Lilian) Bosten	personeel (afgetreden per 11-12-2008)
J.G.M. (Hans) Palings	onderwijs (afgetreden per 28-11-2008)
drs. P.C. (Pim) Beukenkamp	tijdschriften
drs. J.P.T. (Jaap) Renkema	praktijk
prof. dr. S. (Sako) Musterd	wetenschap

In 2008 zijn de volgende personen benoemd tot bestuurslid

drs. J.A. (Jeanet) van Antwerpen	personeel (per 1-1-2009)
drs. R.H. (Robbert) Coops	communicatie (per 1-1-2009)
drs. K. (Katie) Oost	onderwijs (per 1-1-2009)
drs. N.G. (Nanno) Vlaanderen	onderwijs (per 1-1-2009)

1.3 Bureau, archivaris en kaarten / atlasbeheer

mw. drs. A.B. (Anouk) Adang	onderwijscoördinator (per 15 augustus 2008)
drs. R.T.A. (Rob) Adriaens	onderwijsspecialist (per 1 april 2008)
M. (Marcel) Broekhuizen	financieel en administratief medewerker
drs. V.H.A. (Vincent) Graauwmans	projectmedewerker (per 1 juni 2008)
drs. R.M. (Remco) van der Hoogt	projectmedewerker (tot 1 juni 2008)

mw. drs. G. (Gemmeke) van Kempen
dr. R.H. (Ronald) Kranenburg
mw. drs. S. (Sioeke) Oei
drs. E.A.G. (Eelko) Postma
drs. T.M. (Dick) Rozing
mw. A.M. (Gonneke) van Sambeek
mw. F.M. (Florence) van Sambeek

eindredacteur Geografie
hoofd- en beeldredacteur Geografie
tijdelijk projectmedewerker GeoWeek
directeur-secretaris
onderwijscoördinator (tot 31 december 2008)
bureau-assistent
administratief medewerker

Kaarten- en Atlassenbeheer

De kaarten- en atlascollectie van het KNAG is ondergebracht bij de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Amsterdam. Beheerder: drs. J.W.H. (Jan) Werner.

Archivaris

Dr. P.P.W.J. (Paul) van den Brink, historisch geograaf, verbonden aan de faculteit Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht.

1.4 Bijzonder hoogleraar onderwijsgeografie

De KNAG-leerstoel voor het aardrijkskundeonderwijs is bedoeld om de ontwikkeling van het vak aardrijkskunde in het basis- en voortgezet onderwijs te ondersteunen. Belangrijk daarbij is dat er een brug geslagen wordt tussen de wetenschappelijke geografie en aardwetenschappen enerzijds en de aardrijkskunde zoals die op basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs wordt onderwezen anderzijds. Per 1 februari 2007 is prof. dr. J.A. (Joop) van der Schee gedurende twee dagen per week hoogleraar op de KNAG-leerstoel voor het aardrijkskundeonderwijs. Joop van der Schee (1951) is werkzaam als vakdidacticus aardrijkskunde en onderwijsgeografisch onderzoeker bij het Onderwijscentrum en verbonden aan de Faculteit Aard- en Levenswetenschappen van de Vrije Universiteit in Amsterdam

Wat deed de bijzonder hoogleraar onderwijsgeografie in 2008 zoal?

1. Samsam bijeenkomsten helpen organiseren en leiden: docenten aardrijkskunde in het land wisselen 'good practices' uit of besteden aandacht aan een bepaald thema zoals Geografische Informatie Systemen (GIS). Bijeenkomsten vonden in 2008 plaats in Utrecht, Amsterdam, Culemborg, Ede, Nijmegen, Groningen en Middelburg.
2. Projectleider van het landelijk expertisecentrum aardrijkskunde. Op 14 april 2009 ging de nieuwe website van het Centrum voor Educatieve Geografie de lucht in voor onderwijs en onderzoek op het gebied van vakdidactiek aardrijkskunde: www.vakdidactiek aardrijkskunde.nl.
3. Projectleider onderwijs van EduGIS, het nationale webportaal voor GIS in het onderwijs.
4. Deelgenomen aan het maken van een nieuwe NLT module Veiligheid en GIS voor HAVO.
5. Voorzitter van de VVVO werkgroep die zich bezig hield met aanvragen van gelden door vakverenigingen - waaronder het KNAG - in het kader van de kwaliteitsagenda van OCW.
6. Contact met het ministerie van Onderwijs via een drietal werkbezoeken waarin de positie van het vak aardrijkskunde aan de orde kwam.
7. Vice-voorzitter van de KNAG commissie voor het ontwerpen van een nieuw VMBO examenprogramma aardrijkskunde.
8. Toehoorder bij / adviseur van het bestuur afdeling onderwijs van het KNAG.
9. Redacteur van de drie tijdschriften: Geografie, Geographie und ihre Didaktik en International Research in Geographical and International Education.

10. Het begeleiden van zeven promovendi die onderzoek (willen) doen op het gebied van aardrijkskunde in het primair en voortgezet onderwijs.
11. Nascholing aardrijkskunde helpen organiseren en geven voor VMBO en HAVO/VWO.
12. Deelname aan de KNAG PABO commissie voor het aardrijkskundeonderwijs.
13. Onderwijsgeografische lezingen verzorgen, onder meer in Brussel (GISoPOLIS), Liverpool (Herodot) en London (ESRI).
14. Co-chair van de International Geography Olympiad, die in de zomer van 2008 in Tunesië een succesvolle Olympiade organiseerde.
15. Lid van de Commission on Geographical Education van de IGU.

1.5 Onderscheidingen

Het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap kent twee eremedailles: de **Plancius-** en de **Veth-medaille**. De Planciusmedaille is bestemd voor personen, die zich in het bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de geografie. De Veth-medaille eert personen, die een grote bijdrage hebben geleverd aan de geografie, en met name voor activiteiten binnen het genootschap.

De **Plancius-medaille** is vernoemd naar Pieter Platevoet, later Petrus Plancius, die in 1552 in West-Vlaanderen werd geboren. Na zijn schoolopleiding studeerde hij theologie in Duitsland en Engeland. Op 24-jarige leeftijd werd hij beroepen als predikant, eerst in verschillende plaatsen in Vlaanderen, later in Brussel. Na de belegering van Brussel door Parma in 1585 vluchtte Plancius naar Amsterdam, waar hij het beroep van predikant weer opnam en dat tot zijn dood in 1622 zou blijven uitoefenen. Hij was een invloedrijk theoloog.

Het is des te verwonderlijker dat hij daarnaast een van de belangrijkste cartografen van zijn tijd was. Plancius tekende zelf kaarten, de bekendste dateert uit 1590. In 1592 bracht hij zijn grote wereldkaart uit en vestigde daarmee zijn reputatie. Hij vervaardigde verder een aantal kaarten van de buiten-Europese kusten en, samen met Willem Barentsz, een kaart van het Middellandse zeegebied. Verder publiceerde hij journalen, zeemansgidsen, navigatieboeken en ontwikkelde hij een nieuwe methode voor de bepaling van de geografische lengte. Bovendien introduceerde hij het gebruik van de Mercator-projectie voor de zeekaarten. Zijn rol als centraal verzamelpunt van allerlei soorten informatie, die hij functioneel maakte voor andere kaartenmakers, was van grote betekenis.

Plancius speelde een belangrijke rol bij de oprichting van de Verenigde Oost- en ook de West-Indische Compagnie, zowel financieel als voor de uitrusting met kaartmateriaal. Hij heeft vanwege zijn aardrijkskundige beschrijvingen en zijn activiteiten als cartograaf de aanzet gegeven voor de spectaculaire groei van de Nederlandse cartografie in de zeventiende eeuw. Plancius was een grote stimulator van de Nederlandse zeevaart.

De **Veth-medailles** - in zilver en brons - zijn veel later ingesteld dan de Plancius-medailles, namelijk bij het 80-jarig bestaan van het KNAG in 1953. Deze medailles zijn bestemd voor personen die zich onderscheiden door bijzondere prestaties op het gebied van de aardrijkskundige wetenschappen. In tegenstelling tot de Plancius-medailles worden de Veth-medailles hoofdzakelijk uitgereikt aan personen, die zich ook binnen het KNAG verdienstelijk hebben gemaakt. De Veth-medaille is vernoemd naar prof. dr. Pieter Johannes Veth (1814-1895), de eerste voorzitter van het Aardrijkskundig Genootschap (1873-1884). Hij was indoloog, verbonden aan het Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde te Leiden en onder meer de auteur van het gezaghebbende werk: Java, geografisch, etnologisch, historisch. Veth zette zich in voor de toename van de geografische kennis van onze toenmalige koloniën, en met name voor de uitrusting van expedities. Hij nam het initiatief voor de oprichting van het Tijdschrift van het KNAG. Bij zijn terugtreden als voorzitter wordt Veth benoemd tot erelid van het genootschap. Na zijn overlijden wordt als eerbetoon zijn naam verbonden aan het Veth-fonds, ingesteld om gelden te verzamelen voor het uitvoeren van andere expedities van het genootschap.

Toekenning Plancius-medaille

1921 dr. ir J.W. IJzerman
1926 dhr. Ph. C. Visser
1928 dhr. Penck
1930 dr. G.A.F. Molengraaff
1930 Sir Francis Younghusband
1933 dhr. Sven A. Hedin
1957 prof. dr. ir. F.A. Vening Meinesz
1959 Sir Vivian Fuchs
1998 prof. dr. Herman Verstappen
2000 prof. dr. F.J. Ormeling sr.
2001 prof. dr. Hans van Ginkel
2001 prof. dr. H.H. van der Wusten
2003 prof. dr. G.A. Hoekveld
2006 prof. dr. J.M.G. Kleinpenning
2007 prof. dr. G. Schilder
2007 prof. dr. F.J. Ormeling jr.
2009 prof. dr. T.W.J. van Asch
2009 prof. dr. G. A. van der Knaap

Toekenning zilveren Veth-medaille voor het gehele wetenschappelijke oeuvre:

1959 L.D. Brongersma
1962 Ernst Crone
1971 prof. dr. A.J. Pannekoek

Toekenning bronzen Veth-medaille

1957 dr. C.C. Egeler en dr. T. De Booy
1963 prof. W.E. Boerman
1963 dhr. J. Schokkenkamp
1970 dhr. R. Schrader
1998 drs. Johan Borchert
2000 dr. Ben de Pater
2002 dr. A.T. van Holten
2003 drs. P.C. Beukenkamp
2005 dr. L.J.A.E. Vankan

2. Activiteiten in 2008

2.1 Onderwijs

NLT

Op donderdag 11 december heeft de stuurgroep 7 modules gecertificeerd. Het totaal aantal gecertificeerde modules is nu 29. Voorbeelden van modules waarvoor het kernvak aardrijkskunde belangrijk is, zijn:

HAVO:

- De bodem leeft, domein bedreiging en behoud van de leefomgeving
- Glastuinbouw en energie, domein bedreiging en behoud van de leefomgeving
- Plaatsbepaling en navigatie, domein communiceren en navigeren

VWO:

- De bewegende aarde, domein aarde en klimaat
- Brandstof voor het leven, domein (Duurzaam) gebruik van grondstoffen, energie en ruimte
- Klimaatverandering, als het noordpoolgebied opwarmt, domein aarde en klimaat

Andere modules voor HAVO en VWO staan op stapel en worden mede door aardrijkskundedocenten ontwikkeld. Pim Beukenkamp vertegenwoordigt het KNAG in de stuurgroep NLT.

Outside Classroom

Project Outside classroom is een initiatief van Veldwerk Nederland; zij zijn penvoerder, KNAG, NIBI en NVON participeren.

Nieuw VMBO-examen aardrijkskunde

Op 18 april presenteerde het KNAG het advies 'Kijk op een veranderende wereld', het nieuwe examenprogramma VMBO aan het ministerie van OC&W. Een geheel nieuw programma met veel aandacht voor gebieden dichtbij huis en veraf en voor de relatie mens - natuur. Naast de eigen woonomgeving, Nederland en Europa is gekozen voor zes kerngebieden in de wereld, te weten China, de VS, Rusland, Nigeria, Brazilië en het Midden-Oosten. Naast deze regio's staan de begrippen burgerschapsvorming en duurzame ontwikkeling centraal in het nieuwe examenprogramma. Die begrippen worden uitgewerkt in zes centrale vraagstukken uit onze samenleving: water, weer en klimaat, bronnen van energie, arm en rijk, bevolking en ruimte en grenzen en identiteit. De leerlingen bestuderen deze vraagstukken op verschillende ruimtelijke niveaus: ze beginnen praktisch in de eigen leefomgeving, zoomen dan uit naar Nederland en Europa en vervolgens naar twee van de zes genoemde wereldregio's.

Het nieuwe programma is tot stand gekomen in nauw overleg met VMBO docenten aardrijkskunde. Het is bedoeld voor de derde en vierde klas van het VMBO. Het KNAG hoopt dat het programma zo spoedig mogelijk kan worden ingevoerd. Het KNAG heeft in de rest van 2008 het proces daartoe zoveel mogelijk aangejaagd. In 2009 heeft het KNAG inmiddels de coördinatie op zich genomen voor de verdere invoering.

Verandering

Het project 'Verandering' is een initiatief van aardrijkskundigen (KNAG), biologen (NIBI), sterrenkundigen (NOVA) en weerkundigen (KNMI) die samen met het programmabureau VTB (Verbreiding Techniek Basisonderwijs) en met steun van het Ministerie van OCW het natuur- en techniekonderwijs op basisscholen een impuls wil geven. In 2008 zijn de materialen (vanuit aardrijkskunde bijvoorbeeld een beschrijfbaar globe, een gesteenten-/delfstoffenkist en een tellurium) en de bijhorende leskaarten getest op ruim dertig basisscholen. Tijdens verschillende bijeenkomsten, schoolbezoeken en middels een vragenlijst zijn de gebruiksmogelijkheden geëvalueerd. Er blijkt grote behoefte aan instrumenten en tips voor gebruik daarvan in de klas. Het enthousiasme onder de scholen is groot. De verschillende vakverenigingen in het kernteam stellen VTB daarom ook voor het project een vervolg te geven.

Examenbesprekingen

Na de regionale en landelijke besprekingen over de eindexamens aardrijkskunde 2008 VWO, HAVO, VMBO en de daaruit volgende adviezen heeft de afdeling Onderwijs van het KNAG een brief geschreven aan het CEVO ook heeft er later in het jaar een gesprek plaatsgevonden.

Het Centraal Examen aardrijkskunde VWO was in 2008 moeilijk en veel. Veel docenten meldden het KNAG dat hun leerlingen het examen niet af hadden. Leerlingen vonden het eindexamen moeilijk, omdat de vragen niet altijd duidelijk waren. Docenten meldden het KNAG ook dat de gemiddelde scores van hun leerlingen bij dit eindexamen veel lager lagen dan ze gewend waren. Over het HAVO- en VMBO-examen waren minder bijzonderheden te melden.

Finale Aardrijkskunde Olympiade in Nijmegen

Op 4 juni 2008 begon de drie dagen durende finale van de Aardrijkskunde Olympiade van 2008. Op de laatste dag vond de prijsuitreiking plaats en werden de vier gelukkigen die de Nederlandse afvaardiging voor de Internationale aardrijkskunde olympiade vormden, bekend gemaakt. De vierde plaats ging naar Matthijs Willemse, de Theorieprijs naar Grietje Troost. Tiny Hoving was winnares van de Veldwerkprijs en de algehele winnaar van de Aardrijkskunde Olympiade 2008 was Tim Schuring uit Hooghalen.

Igeo

Van 7 tot en met 12 augustus werd in het Tunesische Carthago de zevende internationale aardrijkskunde olympiade georganiseerd. Estland, Roemenië en Australië vormden dit jaar de top 3. Ook Nederland was vertegenwoordigd op deze Olympiade, waar in totaal 24 verschillende landen aan participeerden. Naast de schriftelijke en de multimedia toets bestond de olympiade uit een driedaags veldwerk door Tunesië met twee cartografieopdrachten en een kennistoets.

Jaar van de Aarde / Geotruck

2008 werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het 'Internationale Jaar van de Planeet Aarde'. Met nationale en internationale activiteiten willen de VN laten zien wat het belang is van kennis over aarde, klimaat en milieu. Daarmee ontstond ook het idee voor de Geotruck: een mobiel leslokaal dat vanaf half maart 2008 een jaar lang middelbare scholen bezoekt in Nederland en Vlaanderen. De Geotruck rijdt in ieder geval door tot de zomer van 2009. Leerlingen worden op speelse manier betrokken bij de gevolgen van mondiale problemen als klimaatverandering, energie- & drinkwatertekort en overbevolking. De Geotruck is bedoeld voor de bovenbouw van het VWO. Het KNAG zorgde met name voor de begeleiding en het advies voor gebruik in de aardrijkskundelessen en de promotie en informatie van en over het Jaar van de Aarde en de Geotruck in de onderwijspraktijk. Dit gebeurde vooral in het tijdschrift Geografie en op de Onderwijsdag.

Pabo-netwerkdagen

De voorjaarsbijeenkomst van het pabonetwerk vond plaats op 14 mei in Haarlem. Joop van der Schee en Marian Blankman hebben de organisatie van deze dag op zich genomen. Het centrale thema's waren toetsing en onderzoek. Er waren zo'n twintig belangstellenden. Op 5 november verzamelden zich negentien leden van het pabo-netwerk voor de halfjaarlijkse pabo-netwerkdag, ditmaal met wereldburgerschap als centraal thema. Anja van Keulen heeft een lezing gehouden met veel voorbeelden onder de titel 'Er zit muziek in aardrijkskunde!' en in de volgende workshop zijn verschillende initiatieven m.b.t. wereldburgerschap in het (primair) onderwijs voor het voetlicht gebracht. 's Middags was er een excursie naar het historisch Museum Schielandhuis in Rotterdam. De mededelingen en raadplegingen van het KNAG gingen vooral over de functie en gewenste frequentie van de netwerkdagen, dit gezien de wat beperkte opkomst. Er is besloten om voor de volgende netwerkdag 'het jonge kind' als thema te nemen en aansluiting te zoeken bij de andere zaakvakken voor een gemeenschappelijk programma. Ook is er een enquête uitgezet onder leden van het pabo-netwerk. De uitkomst is dat de netwerkdagen als zeer nuttig worden ervaren. Over de frequentie zijn de meningen enigszins verdeeld, maar de huidige situatie (2x per jaar) lijkt toch de voorkeur te genieten. De locatie is wel erg belangrijk: velen gaven aan dat een (vaste), centrale locatie de voorkeur heeft boven het steeds bezoeken van een andere hogeschool.

GeoWeek

17 t/m 21 november

Ook dit jaar was de GeoWeek weer een succes. Ruim 3000 leerlingen tussen de 10 en 15 jaar werden bij 21 bedrijven ontvangen. In totaal hebben 26 expedities, 21 gastlessen en twee expedities via internet plaatsgevonden. Ingenieursbureaus, gemeentes, waterschappen, het Kadaster, maar ook universiteiten, onderzoeksinstituten en educatieve uitgeverijen hebben leerlingen laten zien wat ze doen. Beleven en het 'zelf doen' stond hierbij voorop. De thema's geoinformatie en bodem stonden dit jaar centraal, Ruimte voor Geoinformatie en Stichting Kennisontwikkeling Bodem waren de (financiële) partners dit jaar.

Kaartwijzer

Met financiële steun van de Gemeenten Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, Den Bosch, Almere, Capelle a/d IJssel, Zaanstad en het Kadaster zag in het voorjaar 2008 Kaartwijzer het licht. Dit is een module op KlasseTV waarbij leerlingen uit groep 5/6 en 7/8 leren kaartlezen in de eigen leefomgeving. Het KNAG is vooral betrokken geweest bij de inhoudelijke begeleiding en de promotie naar de scholen. De lesmodule is gratis te gebruiken via www.klassetv.nl.

KNAG Onderwijsdag 'Jaar van de Aarde'

12 december

In 2008 is de Onderwijsdag in samenwerking met Wageningen Universiteit en Research-centrum georganiseerd. Het thema was 'Jaar van de Aarde'. Met ruim 600 deelnemers en zo'n 150 workshop- en standhouders, was het een zeer geslaagde dag. De deelnemers werden onthaald in het gebouw Atlas op de Wageningse campus, waar KNAG-voorzitter Marijke van Schendelen en de Wageningse rector magnificus Martin Kropff de zaal welkom heetten. Een paneldiscussie onder leiding van Bernd Andeweg met Pier Vellinga, Salomon Kroonenberg en Rob van Dorland getiteld 'Alarm of hype: wat vertel ik in de klas over klimaatverandering?' vormde het ochtendprogramma. Drie workshopronden volgden, de deelnemers hebben tussendoor ook tijd gehad voor ontmoeting en een bezoek aan de uitgebreide bedrijvenmarkt.

Aantal deelnemers: 606

SAMSAM bijeenkomsten

Aardrijkskunde is een prachtig vak, maar vaak ontbreekt de tijd om alles te doen wat je als aardrijkskundedocent wilt. SAMSAM staat voor samen delen door 'good practices' uit te wisselen. Tien docenten aardrijkskunde weten meer dan één. In 2008 zijn er 7 bijeenkomsten geweest, docenten vertellen of tonen hun good practice aan collega's in vijf à tien minuten. Zij gaan met veel meer ideeën naar huis.

Overzicht SAMSAM bijeenkomsten in 2008:

- 17 januari in Utrecht (20 deelnemers)
- 15 april in Culemborg (20 deelnemers)
- 17 juni in Amsterdam (5 deelnemers)
- 18 september Nijmegen (15 deelnemers)
- 30 oktober Middelburg (6 deelnemers)
- 8 december Amsterdam (10 deelnemers)

De Atlas Maior; De wereldatlas van Blaeu

Aan het einde van de 16de eeuw komen in Amsterdam de handel en zeevaart, kunsten en wetenschappen tot grote bloei. De VOC wordt opgericht en ontdekkingsreizen leveren behalve veel geld ook nieuwe geografische kennis op. Van 16 juni tot 24 november is bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam de tentoonstelling 'De Atlas Maior. De wereldatlas van Blaeu' te zien geweest. Deze liet zien hoe het wereldbeeld vanaf de late middeleeuwen steeds verder is 'opgerekt' en verbeterd. Mede door de bijna zeshonderd kaarten tellende Atlas Maior van Blaeu heeft de Amsterdamse cartografie daarbij een grote rol gespeeld. In de tentoonstelling is speciale aandacht voor Amsterdam, de Republiek en China. Het KNAG heeft vooral een rol gespeeld bij het betrekken van het onderwijs bij deze tentoonstelling, bijvoorbeeld door een bezoek aan de tentoonstelling op te nemen in de GeoWeek.

We gaan de diepte in!

Amsterdam is een drukke stad. Bovengronds is er steeds minder ruimte. Daarom gaan we de diepte in

om ondergronds een nieuwe metro te bouwen. Het project is in 2008 in gang gezet en betreft een samenwerking van het KNAG met TNO, Informatiecentrum Noord/Zuidlijn en Stationseiland, Nederlands kenniscentrum voor ondergronds bouwen en ondergronds ruimtegebruik, Witteveen+Bos, Geokids en Onri. Speciale aandacht is er voor kennis over de geologische opbouw en karakteristieken van de ondergrond voor het bouwen van de Noord-Zuidlijn.

Digitaland

Op 5 september 2008 is Digitaland gestart, een digitale wedstrijd voor fotomanipulatie en landschapsbeleving die een jaar duurt. Hobbyfotografen worden uitgenodigd een opname te maken van een Nederlandse landschap en deze te bewerken op de computer. Beide beelden kunnen met een korte motivatie worden ingezonden. Op de website wordt ter inspiratie iedere maand een nieuw thema gelanceerd en staan diverse artikelen over het Nederlandse landschap. Digitaland mondt uit in een expositie in Kasteel Groeneveld in het najaar van 2009. Digitaland is een initiatief van Kunstfactor, sectorinstituut amateurkunst, Kasteel Groeneveld, buitenplaats voor stad en land, HCC, vereniging voor computergebruikers en het KNAG, Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap.

DIGITALAND

2.2 Lezingen, studiedagen en congressen

Kring Amsterdam: Lezing Achterhoek

22 januari

Kring Amsterdam: Lezing mondialisering

12 februari

KNAG-lezing 'Van natuur tot risicomaatschappij' door Ton Dietz

29 mei

Aansluitend op de algemene ledenvergadering 2008 verzorgde prof. dr. Ton Dietz een lezing met de titel 'Van natuurlandschap tot risicomaatschappij' naar aanleiding van het verschenen gelijknamige boek. Ton Dietz is een van de hoofdauteurs van dit boek. Op 20 februari 2008 nam Ruud Lubbers, als bestuurder van Worldconnectors (een club van opinieleiders in Nederland die de dialoog willen bevorderen over mondiale vraagstukken) het eerste exemplaar in ontvangst van 'Van Natuurlandschap tot Risicomaatschappij'. De ondertitel *De geografie van de relatie tussen mens en milieu* geeft goed weer waarover dit boek gaat: de (geschiedenis van de) mondiale samenleving in haar ruimtelijk variërende verhouding tot natuur, landschap en milieu. Aardrijkskunde in het groot dus, maat XL. Maar wel ongewone aardrijkskunde, want de in academische kringen gangbare splitsing in sociale en fysische geografie is in dit boek opgeheven.

Aantal bezoekers lezing: 43

Kring Utrecht: lezing door Johan Schenk over Christelijke en Islamitische kunst in Egypte.

31 oktober

Kring Utrecht: lezing Hans Suys over Gouda waterstad

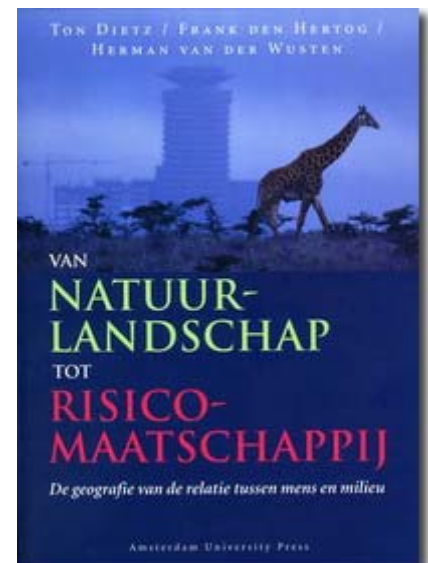
18 november

Lezing over hoe de eb- en vloedstroom weer toegelaten werd tot het grachtensysteem van Gouda.

Climate Change – Facts, Uncertainties, Myths

20 november

Op 20 november vond in het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) in Amsterdam de conferentie plaats Climate Change – Facts, Uncertainties, Myths. Tijdens de conferentie stond klimaatverandering als een niet-politiek en wetenschappelijk onderwerp centraal. Tal van gerenommeerde sprekers uit binnen en buitenland spraken in een volle zaal vanuit hun eigen specialisaties over klimaatverandering. De conferentie werd georganiseerd door het Koninklijk Nederlands Geologisch en Mijnbouwkundig Genootschap (KNGMG) in samenwerking met het KNAG en het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs (KIVI).

2.3 Excursies

Kring Amsterdam: excursie Achterhoek

4-6 april

Excursie China: De Pearl River Delta: China's Powerhouse

26 april – 5 mei

Van 26 april tot 5 mei 2008 vond een 10-daagse KNAG-excursie plaats naar Hong Kong en de Parelrivierdelta onder leiding van Johan Borchert en Ben Driessen. Thematisch was deze studiereis gericht op de stedelijke en industriële ontwikkeling in dit meest dynamische gedeelte van China. De eerste standplaats was Shenzhen, waar een bezoek werd gebracht aan het Urban Planning Bureau. Via Dongguan, waar de South China Mall - het grootste winkelcentrum ter wereld - bezocht werd, ging de reis naar Guangzhou. In deze stad werd een rondleiding verzorgd door Prof. Werner Breitung van de geografische faculteit van Zhongshan University. De volgende etappe voerde via Shunde naar Macau. In Shunde konden de deelnemers bij een bezoek aan Cheering Garden Tools Co. kennismaken met de werkwijze en werkomstandigheden van een Chinees exportbedrijf. In Macau werd onder leiding van experts van Jones Lang Lasalle een rondrit gemaakt langs de recent gebouwde casino's en andere stedelijke projecten. Daarna ging de reis per ferry naar Hong Kong voor de laatste vier overnachtingen. In Hong Kong stond o.a. een uitgebreide rondrit door de New Territories op het programma, en een bezoek aan de Housing Authority met een bezichtiging van de Homantin Housing Estate.

Voorafgaande aan de reis werd een informatiebijeenkomst gehouden, en werden de deelnemers voorzien van een speciaal samengestelde documentatiebundel en een excursiebundel, ter aanvulling op de verstrekte literatuurlijsten. De heenreis verliep niet geheel volgens plan, doordat de KLM vlak voor het vertrek een groot aantal intercontinentale vluchten, waaronder de geboekte vlucht naar Hong Kong, moest annuleren wegens achterstallig onderhoud. In plaats daarvan werd op het laatste moment omgeboekt naar een vlucht met China Eastern naar Guangzhou. De deelnemers waren zeer enthousiast over de geslaagde China-excursie; zeven van hen besloten ook deel te nemen aan de China-studiereis die in 2009 voor HOVO-Utrecht (Hoger Onderwijs Voor Ouderen) in samenwerking met de Universiteit Utrecht werd georganiseerd.

Aantal deelnemers excursie: 27

Kring Utrecht: Wandel en fietsexcursie Vechtstreek

7 juni

KNAG-excursie 'Nijmegen en de Millingerwaard'

14 juni

De deelnemers vertrokken vanaf station Nijmegen o.l.v. Ton van Kesteren voor een fietstocht door de Ooijpolder. Onderweg werd er bij verschillende interessante punten stilgestaan. De fietstocht leidde naar Wilderniscafé de Waard van Kekerdome, het café en activiteitencentrum van ARK Natuurontwikkeling. Na een kort bezoek aan het café en de informatiebalie van ARK volgde een rondwandeling door de Millingerwaard o.l.v. van Twan Teunissen. De Millingerwaard is een weergaloos natuurgebied in het hart van de Gelderse Poort waar de natuur weer volop ruimte heeft gekregen. Grote kuddes gallowayrunderen en konikpaarden struinen door het gebied. Via Persingen werd er teruggefietst naar Nijmegen. Daar aangekomen werd o.l.v. Billy Gunterman een bezoek gebracht aan museum Het Valkhof.

Aantal deelnemers 15.

Kring Utrecht: excursie (wandeltocht) door het erfgoed van Van Eesteren in Slotermeer

6 september

Bij het erfgoed van Van Eesteren werd het nieuwe bouwen van na de tweede wereldoorlog bekeken.

Kring Utrecht: bezoek aan het conservatorium en het Lloyd-hotel in Amsterdam

19 december

Het Lloyd hotel werd vroeger door landverhuizers naar Zuid-Amerika gebruikt, later jeugdgevangenis en kunstenaarsverblijf en nu dus een opvallend hotel, met veel bijzonder ingerichte kamers.

2.4 Overige activiteiten

RGI-themacoördinatie Consumenten & Leerlingen

Het KNAG is gevraagd voor het subsidieprogramma 'Ruimte voor Geo-informatie' op te treden als coördinator voor het thema 'Consumenten & Leerlingen'. Het subsidieprogramma loopt in juli 2009 ten einde en het is noodzakelijk de resultaten van de projecten te bundelen en te verankeren zodat ze zoveel mogelijk verbonden blijven, het netwerk intact blijft en een verdere weg naar bredere implementatie gevonden wordt. Ook is gekeken naar de samenhang met de andere thema's zoals 'Nationale Geo-informatie Infrastructuur', 'Openbare Orde en Veiligheid' en 'Ruimtelijke Ordening en Inrichtingen' en het domein 'Wetenschap'. Verder is onderzocht in hoeverre het mogelijk is een opleidingsfonds vanuit de geoinformatiesector te starten. De verankering van de resultaten die gelden voor toepassingen voor consumenten en op gebied van communicatie tussen burgers en overheden vindt vooral plaats in de markt.

Experimenteel is gestart met 'GeoReport' op YouTube. Het KNAG had de beschikking over een zogenaamde Flipcamera waarmee in een oogwenk een filmpje gemaakt en op YouTube geplaatst wordt. Het KNAG maakte de rubriek GeoKnipsels waarbij wekelijks een kort overzicht gegeven wordt van geo-informatie in de kranten.

3. Publicaties en periodieken

3.1 Geografie

Ook dit jaar heeft de redactie geprobeerd actuele, leesbare artikelen aan te bieden voor een breed lezerspubliek van geografen en docenten aardrijkskunde. De redactionele vulling van het tijdschrift verliep in 2008 voorspoedig. Door het grote aanbod van artikelen, was het helaas niet mogelijk alle aangeboden verhalen te plaatsen.

In 2007 werd iets meer nadruk gelegd op de fysische geografie en is de fysisch-geografische subredactie met nieuw elan aan de slag gegaan. Deze lijn is doorgetrokken in 2008. Een en ander heeft geresulteerd in meer fysisch geografische artikelen dan in het recente verleden. Met ingang van het septembernummer in 2008 is de vormgeving van het tijdschrift aangepast. Naast een gemoderniseerde omslag is dit vooral zichtbaar aan de overgang van een twekoloms- naar een driekolomsopmaak van de artikelen en een nieuwe indeling van de inhoudspagina's.

Ook Geografie lijkt niet te ontkomen aan de gevolgen van de kredietcrisis. De gevolgen hiervan waren eind 2008 nog slechts beperkt merkbaar, maar de ontwikkeling voor 2009 baart de nodige zorgen. Enerzijds zal een versterking van de wervingsactiviteiten noodzakelijk zijn om het aantal abonnees op pijl te houden en anderzijds lijken de advertentie-inkomsten wel eens terug te kunnen gaan lopen. Ook dit betekent dat er op dit terrein een extra inspanning geleverd zal moeten worden.

In 2008 heeft de redactie van Geografie zich weten te versterken met Stan van der Heijden en Bas Spierings. Stan heeft als voormalig hoofdredacteur van *Questa* de nodige ervaring met geografische tijdschriften en schreef in het verleden al een aantal artikelen in *Geografie*. Bas is als universitair docent werkzaam aan de faculteit Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht en houdt zich vooral bezig met consumptie, winkelgedrag en grenzen, detailhandel, herontwikkeling van binnensteden, stedenstrijd en identiteit en de relatie tussen beeldvorming en beleid. Helaas namen Alienke Jansen, Maarten Hogenstijn en Anja Verbers in 2008 afscheid van de redactie. Maarten heeft na zijn promotie besloten zijn carrière buiten de geografie te vervolgen, Alienke en Anja merkten dat het redacteurschap steeds minder goed te combineren was met hun drukke werkzaamheden. Alle drie hebben zich jaren ingezet voor *Geografie* waarvoor we hen zeer erkentelijk zijn. Door mutaties in de redactie in 2007 en 2008 is besloten om de redactie in 2009 uit te breiden met enkele nieuwe redacteurs. Vooral de onderwijs sub-redactie zal hierbij worden versterkt.

De volledige samenstelling van de redactie is te vinden in bijlage III (p. 23).

Het extra dikke themanummer over Energie dat oorspronkelijk voorzien was voor het nummer van november/december 2007 verscheen in januari 2008. Evaluatie van het verschuiven van het themanummer van november/december heeft geen argumenten opgeleverd om hieraan vast te houden, of juist van af te wijken. Mede door de wensen van de groep auteurs die betrokken waren bij het themanummer in de winter van 2008-2009 is besloten dit nummer over Meten aan het Klimaat te laten verschijnen in het november/december 2008. Het themanummer van juni 2008 behandelde diverse aspecten van Zuidoost Azië. Het nummer kende een mooie mix van sociaal- en fysisch geografische artikelen en is bijzonder nuttig voor gebruik bij het VWO eindexamenonderwerp Zuidoost Azië en het HAVO eindexamen Indonesië. Zowel Zuidoost Azië als Indonesië keerden later in het jaar nog terug in extra artikelen.

Ook dit jaar zijn alle artikelen na te lezen op de website www.geografie.nl. Remco van der Hoogt is als beheerder van de website opgevolgd door Vincent Graauwmans. Deze zorgden er als webredacteur onder meer voor dat de vulling steeds op tijd geschiedde, dat lezers met inlogproblemen werden geholpen en dat het extra lesmateriaal bij de artikelen werd ontsloten.

Voor de samenstelling van het abonneebestand kunt u terecht in bijlage I (p. 20).

3.2 Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie

Samenstelling van de redactie

In 2008 bestond de redactie uit de volgende leden:

prof. dr. J. van Weesep (hoofdredacteur)
dr. E.J. Visser (eindredacteur, tot 31 december 2008)
dr. J.R. Beaumont (boekbesprekingen)
w. dr. V. Schutjens (Window on the Netherlands)
prof. dr. H. Ernste (Outlook on Europe)
dr. G. van Westen (Outlook on Europe)
dr. M. Bavinck (tot 31 januari 2008)
prof. dr. J. van Dijk
dr. G.J. Dijkink (tot 31 januari 2008)
dr. B. van Hoven (tot 31 januari 2008)
dr. L. van der Laan
dr. C.P. Terlouw (tot 31 januari 2008)
dr. V.D. Mamadouh (per 1 mei 2008)
dr. M.A.F. Ros (per 1 september 2008)

Per 31 december is een vacature voor een nieuwe TESG eindredacteur ontstaan. Inmiddels is deze vacature ingevuld. Per 1 februari 2009 is dr. B. (Bouke) van Gorp aangesteld als nieuwe eindredacteur voor TESG.

Redactiesecretariaat

drs. R.M. van der Hoogt (tot 1 juni 2008)
drs. V.H.A. Graauwmans (per 1 juni 2008)

Vergaderingen van de redactie

De redactie heeft vijf maal vergaderd, te weten op 30 januari, 2 april, 28 mei, 3 september en 5 november.

Productie van TESG

In 2008, de 99^e jaargang van TESG, zijn vijf edities van TESG verschenen. Het eerste, tweede en derde nummer waren reguliere nummers met een selectie van aangeboden artikelen. TESG 99-4 bevatte het dossier 'Faith-based organisations and human geography' onder gastredactie van Justin Beaumont. TESG 99-5 bevatte het dossier 'ICTs and the decoupling of everyday activities, space and time' onder gastredactie van Tim Schwanen, Martin Deist en Mei-Po Kwan.

Nummer	Aantal pagina's
TESG 99-1	139
TESG 99-2	123
TESG 99-3	107
TESG 99-4	140
TESG 99-5	145
TOTAAL	654

De inhoud van jaargang 99

in totaal zijn er 33 artikelen gepubliceerd in 2008. Liefst twaalf hiervan zijn van de hand van Nederlandse auteurs of auteurs verbonden aan een Nederlandse academische instelling. Dit is een sterke stijging ten opzichte van het vorige jaar. Daarnaast bevatte ieder nummer een 'Window on the Netherlands', 'Outlook on Europe' en 'Netherlands in Maps'. De laatste rubriek, ditmaal met als thema 'Sports and Space in The Netherlands', werd ook dit jaar verzorgd door prof. dr. P.H. Pellenburg en drs. P.J.M. van Steen (Rijksuniversiteit Groningen). In alle nummers zijn boekbesprekingen opgenomen (23 in totaal, 48 pagina's in totaal).

Land van herkomst	Aantal manuscripten
Nederland	12
Verenigd Koninkrijk	4
Verenigde Staten	3
Canada	2
Zweden	2
Spanje	2
Nieuw-Zeeland	1
China	1
Turkije	1
Zuid-Korea	1
Duitsland	1
Japan	1
Chili	1
Frankrijk	1
TOTAAL	33

De behandeling van manuscripten

In 2008 zijn er 44 reguliere manuscripten aan de redactie aangeboden. Onderstaande tabel geeft de statistieken over deze manuscripten weer (stand maart 2009)

Status	Aantal manuscripten
Wacht op oordeel reviewers	0
Afgewezen	20*
Geaccepteerd 1 ^e versie	0
Geaccepteerd na wijziging	10
Wijziging verzocht, nog niet ontvangen	11
Wijziging verzocht, wacht op oordeel reviewers	1
Wijziging verzocht, teruggetrokken	2

* *Eén manuscript is afgewezen na een zogenaamde quick-scan, waaruit bleek dat het manuscript al eerder is gepubliceerd in een ander tijdschrift. Dit manuscript is niet in behandeling genomen. De overige manuscripten zijn afgewezen na een double-blind peer review process, waaruit bleek dat het manuscript van onvoldoende kwaliteit werden beoordeeld om te kunnen plaats te worden in TESG*

In 2009, de 100^e jaargang van TESG, verschijnen drie special issues, te weten; 'Networks and Economic Agglomerations' (TESG 100-2), 'The New Divided City: Changing Patterns in European Cities' (TESG 100-4) en 'Transnationalism: A challenge for Geography' (TESG 100-5). Deze special issues worden verzorgd door gastredacteuren onder coördinatie van redactieleden van TESG. Hiervoor zijn in 2008 in totaal 31 manuscripten aangeboden. De gastredacteuren van de special issues dragen zorg voor het gehele proces en de manuscripten worden buiten de redactie om uitgezet naar referenten. Derhalve zijn deze manuscripten niet opgenomen in de statistieken.

International Advisory Board

Sergio Conti (University and Politecnico of Turin)
Heinz Fassmann (Technische Universität München)
Christian Kesteloot (University of Leuven)
Stephan Krätke (Viadrine European University Frankfurt (Oder), Germany)
Richard Le Heron (University of Auckland, New Zealand)
Anders Malmberg (University of Uppsala, Sweden)
Sally A. Marston (University of Arizona, USA)
Jan Nijman (University of Miami, USA)
Diane Perrons (London School of Economics, UK)
Georges Prevelakis (Tufts University, USA and Sorbonne, France)
Christian Rogerson (University of the Witwatersrand, South Africa)

3.3 Nederlandse Geografische Studies (NGS)

De serie Nederlandse Geografische Studies (NGS) wordt uitgegeven sinds begin jaren '80. Het zijn voornamelijk proefschriften van promovendi, een enkele keer is er een speciale uitgave naar aanleiding van bijvoorbeeld een congres.

De serie NGS wordt uitgegeven in samenwerking met de universiteiten waar het onderzoek heeft plaatsgevonden.

In 2008 verschenen in de serie NGS 11 nieuwe afleveringen (nummer 369 t/m 379) Zeven studies verschenen in het Engels, vier in het Nederlands.

Acht publicaties betroffen proefschriften afkomstig van de Universiteit Utrecht. Drie betroffen speciale uitgaven naar aanleiding van een congres of gebeurtenis.

- Spatial Modelling of the hydrological cycle, climate change and agriculture in mountainous basins. Door Walter Immerzeel (NGS 369)
- Patterns of nutrient transfer in lowland catchments; A case study from Northeastern Europe. Door Daniël Mourad (NGS 370)
- Opening the black box of environmental innovation. Governmental policy and learning in the Dutch paper and board industry. Maryse Chappin (NGS 371)
- Ormelings atlassen. Catalogus van atlassen geschonken aan de Universiteit Utrecht door de hoogleraren F.J. Ormeling sr. en jr. Door Roelof Oddens e.a. red. (NGS 372)
- Changing public space. The recent redevelopment of Dutch city squares. Door Rianne van Melik (NGS 373)
- Institutions and regional development in Southeast Asia. A comparative analysis of Satun (Thailand) and Perlis (Malaysia). Door Edo Andriess (NGS 374)
- GIS voor historisch landschapsonderzoek. Opzet en gebruik van een historisch GIS voor prekadastrale kaarten. Door Elger Heere (NGS 375)
- Dutch windows on the Mediterranean; Dutch geography 2004-2008. Door Virginie Mamadouh e.a. red. (NGS 376)
- Buurten bij beleidsmakers. Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-naoorlogse stadswijken in Nederland. Door Erik van Marissing (NGS 377)
- Water wegen. Op zoek naar de balans in de ruimtelijke ordening. Door Marianne de Beer e.a. red. (NGS 378)
- Hydrological now- and forecasting. Integration of operationally available remotely sensed and forecasted hydrometeorological variables into distributed hydrological models. Door Hanneke Schuurmans (NGS 379)

3.4 Geographical Studies of Development and Resource Use

In deze uitgaven presenteert de afdeling Geografie van de Ontwikkelingslanden de resultaten van recent onderzoek op het gebied van ontwikkelingsproblematiek en resources. De uitgaven zijn te bestellen via de KNAG-website.

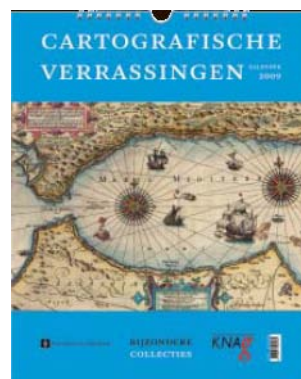
In 2008 verscheen er in deze reeks de volgende studie:

- How Communal Should Community-based Tourism be? Door Efsane Luleciler.

3.5 Overige publicaties

KNAG-kalender 2009

Een topografische prent uit 1663 van de uitbarsting van de Vesuvius, een kaart uit 1596 gemaakt door Willem Barentsz met de straat van Gibraltar en omgeving, een karikatuurkaart van Europa uit 1914. Het zijn drie van de twaalf kaarten op de KNAG-kalender 2009, Cartografische verrassingen. Voor de kalender is geput uit de kaartencollectie van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap en de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, en tot stand gekomen in samenwerking met uitgeverij Bekking & Blitz. Jan Werner, conservator van onder andere de KNAG-kaartencollectie, verzorgt bij elke kaart een korte beschrijving. Bij de selectie is zoveel mogelijk gelet op de onverwachte, boeiende en fascinerende aspecten van de kaarten.

Kijk op een veranderende wereld

Hoe het zit met de bevolking, het ruimtegebruik en de waterhuishouding in China, dat moeten VMBO leerlingen weten. Dat staat in 'Kijk op een veranderende wereld', het in februari 2008 gepubliceerde eindadvies voor het nieuwe examenprogramma VMBO. Het eindadvies stelt een programma voor met veel aandacht voor gebieden dichtbij huis en veraf en voor de relatie mens - natuur. Naast de eigen woonomgeving, Nederland en Europa is gekozen voor zes kerngebieden in de wereld, te weten China, de VS, Rusland, Nigeria, Brazilië en het Midden-Oosten. Naast deze regio's staan de begrippen burgerschapsvorming en duurzame ontwikkeling centraal in het nieuwe examenprogramma. Die begrippen worden uitgewerkt in zes centrale vraagstukken uit onze samenleving: water, weer en klimaat, bronnen van energie, arm en rijk, bevolking en ruimte en grenzen en identiteit. De leerlingen bestuderen deze vraagstukken op verschillende ruimtelijke niveaus: ze beginnen praktisch in de eigen leefomgeving, zoomen dan uit naar Nederland en Europa en vervolgens naar twee van de zes genoemde wereldregio's.

Aardrijkskunde opent je wereld

De folder en poster 'Aardrijkskunde opent je wereld' die het KNAG eind 2007 maakte, zijn de deur uitgevlogen. 25.000 stuks vonden via docenten hun weg naar leerlingen en ouders. De folder en poster tonen de veelzijdigheid van het vak en het vooruitzicht op een leuke baan. Begin 2008 was het alweer tijd voor een herdruk. De folders waren daarom snel weer volop verkrijgbaar: als set of als klassenpakket (met 25 folders en een poster).

Atlas Java en Madoera

In de jaren 2006-2010 verschijnt als gezamenlijke uitgave van het KNAG, het Nationaal Archief, URU-Explokart/Universiteit Utrecht en Uitgeverij Asia Maior/Atlas Maior een zevendelige wetenschappelijke atlas van alle vestigingen en bezittingen van de VOC in Afrika en Azië, onder de serietitel 'Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie/Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company'. Deze wordt samengesteld op basis van manuscriptkaarten en topografische afbeeldingen uit de relevante VOC-archieven in binnen- en buitenland.

November 2008 verschenen tegelijkertijd het derde deel, Indische Archipel en Oceanië en het vierde deel Ceylon van de Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie.

Bijlage I KNAG-leden en abonnees, 2007-2008

Contributie Categorie	aantal 15/01/07	aantal 17/01/08	aantal 14/01/09
lid zonder tijdschrift	90	97	103
lid zonder tijdschrift reductie	15	15	16
lid zonder tijdschrift student	0	2	0
lid KTFG zonder tijdschrift	25	30	26
lid KTFG zonder tijdschrift reductie	5	5	4
lid KTFG zonder tijdschrift student	0	0	0
totaal aantal leden zonder tijdschrift	135	149	150
lid met Geografie	1528	1542	1521
lid met Geografie reductie	705	640	669
lid met Geografie student	423	496	447
lid KTFG met Geografie	32	33	33
lid KTFG met Geografie reductie	9	8	8
lid KTFG met Geografie student	2	2	1
lid met Geografie en TESG	104	102	99
lid met Geografie en TESG reductie	21	18	27
lid met Geografie en TESG student	71	76	61
totaal aantal leden met abo Geografie	2895	2917	2866
lid met TESG	18	16	17
lid met TESG reductie	1	1	1
lid met TESG student	2	2	0
totaal aantal leden met abo TESG	217	196	205
totaal aantal leden KNAG/KTFG	3247	3262	3221
abo Geografie instelling	216	210	200
abo Geografie via agent	91	94	97
abo Geografie particulier	13	16	11
abo Geografie gratis	33	34	34
totaal aantal abonnementen Geografie	3248	3271	3208
totaal aantal reductieleden	756	687	725
totaal aantal studentleden	498	579	509

Reductieleden zijn als volgt verdeeld:

overgang (van student naar normaal tarief)	48	19	72
pensioen	228	226	223
docent basisschool	5	6	6
docent VMBO	339	350	340
VLA-lid	18	18	17
baanloos	59	56	55
AIO/OIO	8	12	12

Bijlage II Afdelingen, commissies en regionale kringen

Het KNAG heeft afdelingen en kringen. Het werkterrein van afdelingen is thematisch. De functie van kringen is regionaal verzorgend. Afdelingen en kringen organiseren vaak lezingen en excursies. Kringen organiseren ook vaak bijeenkomsten bijvoorbeeld om ervaringen in het aardrijkskundeonderwijs te delen, zoals bij regionale examenbesprekingen.

Afdelingen en commissies

Bestuur Afdeling Onderwijs

drs. N.G. Vlaanderen – voorzitter
drs. A.B. Adang – secretaris
drs. R.T.A. Adriaens
drs. G.T. Kalsbeek
dhr. A.C. Kluiters
dhr. F.J.W.A. van den Nieuwenhuijzen
drs. J.G.M. Palings

KNAG-IGEO Commissie

Prof. dr. J.A. van der Schee - voorzitter
mw. E.P.J. Herps – secretaris
drs. A.M. Rovers – penningmeester
drs. A. Adang
drs. H.A.M. Ankoné
drs. B. van Erp Taalman Kip
dhr. L.H.M. van Wanrooij

Commissie basisonderwijs / pabo

drs. M.C.M. Blankman
drs. J. Koene
Prof. dr. J.A. van der Schee
drs. A.B. Adang

Afdeling Fysische Geografie

drs. P.C. Beukenkamp - voorzitter
drs. E.J. van Eekeren - secretaris/penningmeester

Kring Toegepaste Fysische Geografie

dr. C.J.J. Schouten - voorzitter
dr. E. Cammeraat - secretaris
drs. K. de Lange - penningmeester
drs. mw. H. van den Ancker
K. van Huissteden
drs. P.C. Beukenkamp
drs. A.J.M. Koomen
G. Maas

De jaarvertegenwoordigers van de drie aardkundige studieverenigingen Drift '66, GAOS en GeoVUsie.

Afdeling Geografie van de Ontwikkelingslanden

prof. dr. L.J. de Haan - voorzitter
dr. A.C.M. van Westen – penningmeester

Afdeling Sociale Geografie

prof. dr. J. Buursink
prof. dr. P.H. Pellenburg
prof. dr. H. Timmermans

Werkgroep GAIA

mw. H. Verweij - voorzitter
mw. A. Klopenburg
mw. M. Haasnoot
mw. K. Kuiper
mw. I. van Oorschot
mw. M. den Dulk
mw. H. Abdul Aziz

Kringen

Kring Amsterdam

drs. H.A. Roelofsen – voorzitter
mw. drs. E. Boerema – secretaris
drs. J.A. Koetsier – penningmeester
mw. A. de Koning
P.J.N. SchAVOmaker

Kring Den Haag

mw. drs. M.J.M. Leliefeld-van Rooij -
secretaris/ penningmeester
mw. D. Hendrikse
drs. P. de Kieft
J. van Rooijen

Kring Friesland

drs. J. Hoekstra - voorzitter/ penningmeester
drs. J.Y. Toussaint – secretaris
drs. L. Reitsma

Kring Utrecht

mw. Y.H. Damen – voorzitter
drs. M.J. Kimmel – secretaris
mw. drs. F.J. den Hartog-Koet -
penningmeester
mw. G. Teunissen

Kring Zuid-West Nederland

drs. N.J. Valk – contactpersoon

Kring Arnhem-Nijmegen

drs. B. van Erp Taalman Kip - voorzitter
G.C.F. Jansen - secretaris
drs. G.B.M. van den Berg - penningmeester
drs. H.J. van Nijnatten
dr. L.J.A.E. Vankan

Kring Midden- en Zuid-Limburg

L.J.J. Tillmans - voorzitter
mw. I.A.M. Raedts-Schreuder - secretaris
drs. H.G. Giesbers - penningmeester
H.M.A. Stohr
drs. M.J.M. Quadvlieg

Kring Oost-Gelderland

drs. H.A.M. Ankoné - voorzitter
drs. J.A. Dales - secretaris
J.A.H. Nijkamp - penningmeester

Kring Flevoland

drs. J. Scholtens - voorzitter
K. Krijnders - secretaris
R.J.H. Boontje - penningmeester
T. Bloothoofd

Kring Rotterdam

W.V. van Balen - voorzitter/ penningmeester
N.R. van Roon - secretaris
drs. A. Eijsberg
mw. M.A. Hohé
H.J.C. Klem

Bijlage III Overzicht redacties

Redactie Geografie

Kernredactie

dr. R.H. Kranenburg - hoofd- en beeldredactie
mw. drs. G. van Kempen – eindredactie
drs. B. Köbben – kaartredactie

Grote redactie

dr. B. Andeweg
mw. dr. T. Béneker
drs. P. Beukenkamp
MSc. F. Boedeltje
dr. M. Bontje
drs. J. Bosman
dr. F. van Dam
drs. H. Donkers
dr. P. Druiven
dr. P. Groote
mw. drs. R. Haring
dhr. S. van der Heijden
dr. G.-J. Hospers
dr. H. van Houtum
drs. H. de Jong
prof. dr. S. de Jong
mw. dr. V. Mamadouh
mw. drs. K. Oost
drs. M.C.A. Roso
prof. dr. J.A. van der Schee
dr. B. Spierings

Redactie Tijdschrift voor Economische Sociale Geografie

prof. dr. J. van Weesep (hoofdredacteur)
dr B. van Gorp (eindredacteur)
dr. J.R. Beaumont (boekbesprekingen)
dr. V. Schutjens (Window on the Netherlands)
prof. dr. H. Ernste (Outlook on Europe)
dr. G. van Westen (Outlook on Europe)
prof. dr. J. van Dijk
dr. L. van der Laan
dr. V.D. Mamadouh
prof. dr. F.G. van Oort
dr. M.A.F. Ros

Overig Geografie

mw. I. Oerlemans, OIO - vormgeving
G. Pannekoek - Drukmotief - drukker
GeoMedia - vormgeving kaarten
drs. V.H.A. Graauwmans - website

Redactie NGS (Nederlands Geografische en Studies)

drs. J.G. Borchert - hoofdredactie
prof. dr. J.M.M. van Amersfoort
dr. P.C.J. Druiven
prof. dr. A.O. Kouwenhoven
prof. dr. H. Scholten

Bijlage IV Activiteitenoverzicht 2008

Datum	Activiteit
Januari	
22 januari	Kring Amsterdam: Lezing Achterhoek
Februari	
12 februari	Kring Amsterdam: Lezing mondialisering
Maart	
April	
4-6 april	Kring Amsterdam: Excursie Achterhoek
5 april	KTFG: Aardkundige excursie Het Gooi
18 april	Presentatie KNAG-advies 'Kijk op een veranderende wereld'
26 april – 5 mei	Excursie China: De Pearl River Delta: China's Powerhouse
Mei	
14 mei	Voorjaarsbijeenkomst pabonetwerk
29 mei	KNAG Algemene Ledenvergadering en KNAG lezing
Juni	
4-6 juni	Finale Nationale Aardrijkskunde Olympiade
7 juni	Kring Utrecht: wandel/fietsexcursie Vechtstreek
14 juni	KNAG-excursie 'Nijmegen en de Millingerwaard'
Juli	
1-4 juli	Europees Congres kaartbeheerders
Augustus	
7-12 augustus	Zevende Internationals aardrijkskunde Olympiade
September	
5 september	Start digitale wedstrijd Digitaland
6 september	Kring Utrecht: excursie Sloterveer
16 september	SAMSAM bijeenkomst Rotterdam
17 september	Extra Algemene ledenvergadering
18 september	SAMSAM bijeenkomst Nijmegen
Oktober	
2 oktober	Extra Algemene ledenvergadering
30 oktober	SAMSAM bijeenkomst Middelburg

15-22 oktober Studiereis naar Roemenië
31 oktober Kring Utrecht: lezing Johan Schenk over kunst in Egypte

November

6 november SAMSAM bijeenkomst Ede
14 november NLT module 'De bewegende aarde'
17-21 november GeoWeek
18 november Kring Utrecht: lezing Hans Suys over Gouda waterstad
20 november SAMSAM bijeenkomst Utrecht
20 november Climate Change – Facts, Uncertainties, Myths
27 november GIN/RGI Symposium

December

12 december KNAG Onderwijsdag
19 december Kring Utrecht: bezoek conservatorium en het Lloyd hotel Amsterdam

Bijlage V Persoverzicht 2008

Algemeen

mei	Docentraal	Een wereldbaan voor een wereldburger
-----	------------	--------------------------------------

Geotruck

23 april	Spits	Rijdend leslokaal start tour
----------	-------	------------------------------

Examens aardrijkskunde

22 mei	De Volkskrant	'Wat een prachtig woord: proefverkweldering'
3 juni	De Volkskrant	Officiële klacht over VWO-examen geografie

Onderwijsdag

15 december	Duurzaamnieuws	Klimaatverandering in de klas
-------------	----------------	-------------------------------

VMBO-examen

18 april	Het Onderwijs	China in het nieuwe VMBO-examen aardrijkskunde
23 april	Geo-Nieuws	Nieuw VMBO-examenprogramma klaar!

Kaartwijzer

juni	Geo-Info	Kaartwijzer op de basisschool
------	----------	-------------------------------

Verandering

maart	VTB Nieuwsbrief	Verandering in beeld
-------	-----------------	----------------------

GeoWeek

4 juli	RGI Nieuwsbrief nr. 32	Geoweek 2008
8 juli	GIN-Flits	Geoweek 2008
september	Geo-Info	GeoWeek 2008
september	VI Matrix	GeoWeek 2008
23 oktober	Nieuwsmail GeoBusiness	GeoWeek 2008
24 oktober	RGI Nieuwsbrief nr. 34	Geoweek 2008
november	Vliegende Hollanders	Aan de slag met Google Earth
12 november	VTB Nieuwsbrief	De Geoweek
17 november	EZPress	De GeoWeek is weer begonnen

GeoReport

26 november	IKC-RO Nieuwsflits	Georeporters starten televisiekanaal
1 december	Nederlands MediaNetwerk	Georeporters starten televisiekanaal

Conference Climate Change

september	Netherlands Journal of Geosciences	Climate change – Facts, Uncertainties and Myths
-----------	------------------------------------	---

Geografie

11 maart	IKC-RO Nieuwsflits	Geografie: Nationale Landschappen, bruikbaar concept?
8 april	IKC-RO Nieuwsflits	Geografie: steden en hun toekomst
24 juni	IKC-RO Nieuwsflits	Geografie: Zuidoost-Azië
9 september	IKC-RO Nieuwsflits	Geografie: 'Sterk helpt zwak' in probleemwijken; wishfull thinking of kans?
25 november	IKC-RO Nieuwsflits	Geografie: 'meten aan het klimaat'

Atlas Java en Madoera

18 januari	NRC Handelsblad	Een stille dag in Batavia aan het Spaarne
------------	-----------------	---

Bijlage VI Verzonden persberichten 2008

China in het nieuwe VMBO examen aardrijkskunde

Persbericht, 18 april 2008

Hoe het zit met de bevolking, het ruimtegebruik en de waterhuishouding in China, dat moeten VMBO leerlingen weten bij het nieuwe examenprogramma aardrijkskunde. Dat staat in 'Kijk op een veranderende wereld', het nieuwe examenprogramma VMBO dat het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) op 18 april presenteerde aan het ministerie van OC&W. Een geheel nieuw programma met veel aandacht voor gebieden dichtbij huis en veraf en voor de relatie mens - natuur. Naast de eigen woonomgeving, Nederland en Europa is gekozen voor zes kerngebieden in de wereld, te weten China, de VS, Rusland, Nigeria, Brazilië en het Midden-Oosten. Naast deze regio's staan de begrippen burgerschapsvorming en duurzame ontwikkeling centraal in het nieuwe examenprogramma. Die begrippen worden uitgewerkt in zes centrale vraagstukken uit onze samenleving: water, weer en klimaat, bronnen van energie, arm en rijk, bevolking en ruimte en grenzen en identiteit. De leerlingen bestuderen deze vraagstukken op verschillende ruimtelijke niveaus: ze beginnen praktisch in de eigen leefomgeving, zoomen dan uit naar Nederland en Europa en vervolgens naar twee van de zes genoemde wereldregio's.

Opvallende veranderingen in dit nieuwe programma zijn:

- meer aandacht voor gebieden;
- een betere balans tussen sociale en fysische geografie;
- geen wisselende examenonderwerpen meer;
- de atlas is verplicht op het examen;
- een eenvoudig aardrijkskundig onderzoek buiten de school hoort bij het schoolexamen.

Het nieuwe programma is tot stand gekomen in nauw overleg met VMBO docenten aardrijkskunde. Het is bedoeld voor de derde en vierde klas van het VMBO. Het KNAG hoopt dat het programma zo spoedig mogelijk kan worden ingevoerd.

Het KNAG wil met dit nieuwe programma laten zien waarin aardrijkskunde sterk is: de bestudering van gebieden in verandering. Aardrijkskunde is het verhaal over de relatie mens - natuur die op verschillende plekken op aarde verschillend vorm krijgt en steeds verandert. Aardrijkskunde is een vak dat jonge mensen opleidt tot zelfstandig denkende, kritische burgers over de wereld van vandaag en morgen. Niet alleen met kennis over zaken ver van huis als de situatie in China en de VS, maar ook met praktische zaken als kennis over de herkomst en het gebruik van water, energie en grondstoffen in je eigen leefomgeving.

Noot voor de redactie:

Een exemplaar van het rapport 'Kijk op een veranderende wereld' is op te vragen bij het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap via 030 2534056 of info@knag.nl.

Voor meer informatie of een interview kunt u contact opnemen met Marijke van Schendelen via 06 22438728 of Joop van der Schee via 06 44706239.

Citaten van drie VMBO leerlingen uit Vlaardingen over aardrijkskunde:

Ahmed:

'Het is goed om te weten waarom water zo kostbaar wordt. We moeten echt zuiniger met water leren omgaan. Het is ook goed voor de natuur.'

Anita:

'Als ik later kleuterleidster ben is het toch wel handig om iets van de culturen van al die verschillende kinderen te weten.'

Pascal:

'Waar houdt een land op en in welke culturen kom je dan terecht? Interessant, toch? Ik wil later bij de douane. Je moet dan wel wat weten over grenzen en mensen.'

De KNAG commissie examen aardrijkskunde VMBO bestaat uit:

Dr. M. van Schendelen (voorzitter KNAG)
Prof. dr. J. van der Schee (hoogleraar onderwijsgeografie)
H. Ankoné (SLO)
L. Eling (docent VMBO)
T. van Kesteren (docent VMBO)
Drs. M. de Wolf (lerarenopleider)
Drs. K. Oost (lerarenopleider)

De GeoWeek is weer begonnen

Persbericht 17 november 2008

Zelf bodemonderzoek doen, zelf landmeten en een kaart maken, stenenonderzoek, werken met geografische informatiesystemen en een speurtocht met GPS: het kan allemaal tijdens de GeoWeek.

De GeoWeek is dit jaar voor de derde keer van start gegaan. In de week van 17 tot en met 21 november 2008 gaan ruim 2000 leerlingen op expeditie om te ontdekken wat er allemaal gedaan kan worden met 'geo'. Zo kunnen leerlingen, die nog een keuze moeten maken voor een vakopleiding, profiel of vervolgstudie, kennismaken met het geo-werkveld. Hiermee hoopt de sector het probleem van het tekort aan goed opgeleide vakmensen op te lossen. De thema's geo-informatie en bodem staan dit jaar centraal. Bijna 90 expedities en gastlessen worden aangeboden door 34 verschillende bedrijven. Het 'zelf doen' van leerlingen staat hierbij voorop. Online zijn er ook mogelijkheden, zoals Kaartwijzer en Het Waterspel waarbij leerlingen mooie prijzen kunnen winnen.

Noot voor de redactie:

De GeoWeek wordt elk jaar georganiseerd door het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap. In deze week maken leerlingen van 10 tot 15 jaar kennis met de meer technische kanten van aardrijkskunde door met de klas op expeditie of veldwerk te gaan naar een 'geobedrijf' of door iemand op school te ontvangen.

Neem voor meer informatie of het bezoeken van een expeditie (bedrijfsbezoek) contact op met Eelko Postma e.postma@knag.nl of op telefoonnummer 06-30795408.

Klimaatverandering in de klas Publicatietijd

Persbericht 11 december 2008

Wat vertel ik in de klas over klimaatverandering? Om antwoord te krijgen op deze vraag trekt een recordaantal van ruim 600 aardrijkskundedocenten vrijdag 12 december naar de campus van Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Tijdens de jaarlijkse Onderwijsdag van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) spijkeren de docenten zich daar met elkaar bij over de nieuwste inzichten op het gebied van klimaatverandering.

Leerlingen horen en lezen in de media van alles over klimaatverandering en dat kan erg verwarrend zijn. Daarom is het belangrijk dat de aardrijkskundedocent hier een genuanceerd verhaal over kan vertellen in de klas. Op de KNAG Onderwijsdag zetten de docenten samen met bekende Nederlandse klimaatwetenschappers feiten en meningen uit het klimaatdebat op een rij.

Noot voor de redactie:

De Onderwijsdag wordt georganiseerd door het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) en Wageningen Universiteit en Researchcentrum.

De Onderwijsdag vindt plaats in de gebouwen Atlas en Forum (Droevendaalsesteeg 4 en 2). U bent als pers van harte welkom om hierbij (kosteloos) aanwezig te zijn. Voor aanmelding en meer informatie kunt u terecht bij:

Anouk Adang
a.adang@knag.nl
+31 (0)6 53121987

Eelko Postma
e.postma@knag.nl
+31 (0)6 30795408

Francine Loos
Francine.loos@wur.nl
+31 (0)317 481918